

1. KVĚTEN 1951

AKTIVITA: VYSÍLÁNÍ SVOBODNÉ EVROPY – HLAS NADĚJE 1951

<p>Anotace:</p>	<p>Aktivita připomíná významnou událost z období studené války – zahájení vysílání Rádia Svobodná Evropa v květnu 1951. Rozhlasová stanice, financovaná americkou vládou, přinášela obyvatelům komunistických států za železnou oponou nezkrácené informace o politické, kulturní, hospodářské či sociální situaci u nich doma i ve světě. Státní a stranické orgány těchto zemí totiž pomocí cenzury, kontrolovaných médií, záměrných dezinformací a propagandistických kampaní systematicky mlžily, zamlčovaly či přímo lhaly. Informace ze svobodného světa se šířily rozhlasovými vlnami, ale také prostřednictvím letádků shazovaných nad naším územím během tzv. balonových akcí. Jednotlivé kroky aktivity můžete využít všechny, případně si jen vybrat některou z nich.</p>
<p>Vzdělávací oblasti a obsahové vzdělávací okruhy:</p>	<p>ZV a GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace OV: společenskovední vzdělávání / občanský vzdělávací základ, jazykové vzdělávání a komunikace</p>
<p>Průřezová témata:</p>	<p>ZV a GV: OSV, VDO (ZŠ), MV, VMEGS OV: OVDS</p>
<p>Klíčové kompetence:</p>	<p>ZV a GV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské OV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí</p>
<p>Doporučený věk:</p>	<p>14+</p>
<p>Cíle:</p>	<p>Žáci:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ se dozvědí podrobnosti o zahájení vysílání Rádia Svobodná Evropa v roce 1951 ▪ zjistí, že se informace ze svobodného světa šířily také prostřednictvím tzv. balonových akcí ▪ se učí pracovat s texty historiků a dobovými prameny
<p>Délka:</p>	<p>45 min.</p>
<p>Pomůcky:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ MATERIÁLY (A/B/C) pro žáky ▪ PRACOVNÍ LIST
<p>Postup:</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozdělíme žáky do skupin a rozdáme MATERIÁLY a PRACOVNÍ LIST. 2. Nachystáme si projekci krátké ukázky z lekce Pavel Tigrid – Evropan. Spisovatel a novinář Pavel Tigrid hovoří o začátku vysílání rozhlasové stanice, seznámíme žáky v krátkosti s tématem hodiny. Poté je vyzveme, aby pečlivě sledovali výpověď pamětníka a průběžně si zapisovali odpovědi do PRACOVNÍHO LISTU (úkol A). Nahrávku pustíme dvakrát, aby žáci

mohli při druhém poslechu své odpovědi doplnit. Je krátká, trvá necelé tři minuty.

3. Poté žákům zadáme plnění úkolů B a C z **PRACOVNÍHO LISTU**, které doplní jejich znalosti získané pozorným sledováním výpovědi pamětníka. Nyní budou pracovat s jinými zdroji informací (texty historiků, dobový leták a karikatura). Zjištěné informace budou sami (případně ve dvojici, ve skupině) formulovat a opět zapisovat do **PRACOVNÍHO LISTU**.
4. Pokud máme dostatek času, zadáme žákům poslední úkol. Vybaveni všemi informacemi se v závěru hodiny (případně v domácí práci) budou věnovat tvůrčí činnosti, zahrají si na redaktory Svobodné Evropy v dnešním světě (úkol D). Vyberou si na mapě světa zemi, o které si myslí, že v ní žijí lidé v nesvobodě. Představí si, že žijí v exilu a mají možnost jako redaktoři Svobodné Evropy ovlivnit situaci doma pomocí rozhlasového vysílání či shazování letáků z balonu. Napíší text poselství, které by mělo povzbudit obyvatele jejich nesvobodné vlasti (leták, případně rozhlasové provolání).

Reflexe:

Při závěrečné společné diskuzi nad žákovskými odpověďmi shrneme, proč bylo vysílání Svobodné Evropy důležitým zdrojem informací a nadějí na změnu v době nesvobody. Poslední úkol pak umožní téma aktualizovat a převést k současným nedemokratickým režimům.

Zdroje:

<https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1601/054-059.pdf>

<https://www.stoplusjednicka.cz/balony-svobody-nad-csr-jak-vypadaly-letakove-kampane-svobodne-evropy>

<https://ct24.ceskatelivize.cz/archiv/1393833-jak-nas-stvaly-vysilacky>

<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/balonove-noviny-svobodna-evropa-1956/>

1. KVĚTEN 1951

MATERIÁLY

A) VIDEO

Spisovatel a novinář Pavel Tigrid hovoří o začátku vysílání rozhlasové stanice Svobodná Evropa.

Projekce ukázky filmu (15.22 – 17.55 min.) z lekce *Pavel Tigrid – Evropan*

B) TEXTY

Pavel Kosatík (přepis doplňujícího rozhovoru pro pořad ČT Historie.eu – *Jak nás štvaly vysílačky*).

První československou redakcí uvnitř Rádía Svobodná Evropa byla ta americká ve Spojených státech. Bylo však jasné, že takhle na dálku dlouho provozovat vysílání nejde. Velmi rychle proto vznikla, původně jako detašované pracoviště, redakce v Mnichově, která na sebe záhy převzala veškeré těžké redakční práce a vysílání do Československa. V New Yorku pracovalo asi patnáct redaktorů. Pavel Tigrid, který stál v čele Mnichova, jich tam během pár měsíců nabral asi osmdesát.

Tigrid byl úplně jiný typ novináře než Peroutka. Peroutka byl ztělesněním klasického, k esejistice tíhnoucího žurnalistu. Byl to takový ten krásný literární styl. Je ale otázka, jestli to do toho surového a velmi tvrdého boje na začátku 50. let bylo to nejlepší. Spíše to byla jakási třešeň na dortu, který musel ve skutečnosti péct někdo jiný.

A Tigrid došel k názoru, že to je jeho úkol. V té době to byl v nejlepším slova smyslu mladý dravec, který měl dobré pracovní zkušenosti z Londýna z druhé světové války z vysílání BBC. Takže se nelze divit tomu, že chtěl realizovat své dost přesné představy o rozhlasové práci.

New York se mnichovským broadcasterům jevil jako staromódní, směšná redakce. V létě 1952, tedy asi po roce, Tigrid došel k závěru, že je dost silný na to, aby převzal vedení, a řekl si o to Američanům, kteří to řídili. To vedlo k tomu, že Američané ze Spojených států rychle povolali Peroutku do Evropy.

Pro Peroutku to byla asi lidsky dost obtížná situace, protože když Tigrid přišel do exilu a byl obviněn z dřívější spolupráce s komunisty, zaručil se za něho právě Peroutka. Takže to zřejmě v osobní rovině vnímal jako zradu.

Nakonec došlo k boji kdo s koho. Člověk by čekal, že se Američané přikloní k faktickému stavu, k člověku, který to skutečně řídí a má výsledky, tedy k Pavlu Tigridovi. Oni však dali přednost loajalitě. Řekli Peroutkovi, že on je pro ně „Mister Czechoslovakia“. A ačkoli byl o 22 let starší než Tigrid a jeho styl byl pomalejší, zdá se, že Američané stáli i o člověka, který bude fungovat v rovině jakéhosi symbolu.

Tigrid dostal padáka a pak absolvoval kolečko existencí ve Spojených státech, které známe z jeho životopisů (jednu dobu se musel živit jako číšník a tak dále). Trvalo mu několik let, než se znovu vypracoval, založil Svědectví a zase přišel na jiný způsob, jak exilu pomáhat.

Zdroj: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1393833-jak-nas-stvaly-vysilacky>

Prokop Tomek – Balony svobody nad ČSR: Jak vypadaly letákové kampaně Svobodné Evropy?

Propaganda bez hranic

V roce 1949 v USA vznikl Národní výbor pro svobodnou Evropu. Známé rozhlasové vysílání bylo jen jednou z jeho aktivit. Další se zabývala produkcí a šířením tištěných materiálů v USA i za železnou oponou v Evropě. Pošta ze zahraničí byla cenzurována

a veškerý nepřijatelný obsah zásilek se ničil. Cestovat mohl málokdo a převážet takto materiály bylo riskantní a neefektivní. Zbývala cesta vzduchem. Vysílání letáků se stalo jednou z metod psychologické války. Počátkem padesátých let se americká vláda i takto snažila čelit komunistické propagandě.

Nová kruciáta

Vypouštění balonů s letáky z malých základen v Bavorsku organizovala servisní a propagační organizace Svobodné Evropy s názvem *Crusade for Freedom* (Tažení za svobodu). Do Československa směřovaly celkem tři balonové operace. První se jmenovala *Větry svobody* (*Winds of Freedom*) a uskutečnila se v létě roku 1951. Za dva týdny přinesly balony nad Československo více než 11 milionů letáků. Druhou byla *Prospero* podle hrdiny Shakespearovy hry *Bouře*, kterému slouží vzdušný duch *Ariel*. Operace využila neklidu v Československu po měnové reformě v červnu 1953 a protestů proti pracovním podmínkám dělníků ve Východním Německu.

Poslední operace nesla název *Veto*, jenž se symbolicky vztahoval k nedemokratickým volbám, plánovaným v Československu na květen a listopad 1954. Vypouštění balonů začalo 29. dubna 1954. Tato akce byla nejrozsáhlejší i nejpropracovanější. Původní program byl rozšířen i na následující roky a přinášel každých čtrnáct dní a později jednou měsíčně letákový časopis *Svobodná Evropa*. Od dubna 1954 do října 1956 vyšlo 57 čísel. S balony putovaly i různé příležitostné tisky, například vánoční brožury s obrazovými reprodukcemi a ukázkami z děl zakázaných a exilových spisovatelů a básníků.

Konec nadějí

Svobodná Evropa podnikla podobné, ale rozsahem menší projekty cílené do Maďarska a Polska. Po potlačení protikomunistického povstání v Maďarsku na konci roku 1956 čelila kritice za svou politiku, která mohla za železnou oponou vzbuzovat přílišné naděje. Přestože se obvinění nepotvrdila, nastala podstatně větší kontrola další činnosti Svobodné Evropy. Vysílání balonů s letáky nadobro ustalo.

Zdroj: <https://www.stoplusjednicka.cz/balony-svobody-nad-csr-jak-vypadaly-letakove-kampane-svobodne-evropy>

C) PRAMENY

POSELSTVÍ ČECHŮM A SLOVÁKŮM

**VANE NOVÝ VÍTR!
A NOVÁ NADEJE SVITÁ!**

Vyznavači svobody v cizině našli k vám novou cestu.
Vědí, že také vy toužíte po svobodě.
Miliony mužů a žen se spojili, aby vám tlumočili
slova přátelství na svobodných vlnách vzdušného moře,
jež došud a navzdor všemu spojuje západ s východem.
Tyrani zotročili vaši hrdou vlast!
Pokoušejí se všemi způsoby o to, aby vás izolovali od
přátel ve svobodném světě.
Ale jejich snaha je marná.
Jsme s vámi denně ve styku na rozhlasových vlnách.
A teď jsme našli novou cestu, po které se k vám
dostáváme. Vždyt není dost hluboké kobky, jež by mohla
trvale uvěznit pravdu, a není dost vysokých bašt, přes něž
by k vám neproniklo poselství svobody.
Barbaři a tyrani nemohou ovládat vzdušné moře a
nemohou zotročit vaše srdce.
Svoboda opět vzplane!

Zvon Svobody

Křesťácké Tažení Pro Svobodu (16 Millionů
Občanů Spojených Států Severoamerických).
Meziamerická Oblastní Organizace Dělnictva
(19 Jihoamerických Států)
Mezinárodní Federace Svobodných Novinářů
Mezinárodní Federace Válečných Vysloužilců
(Zúčastněné země: Belgie, Francie, Holandsko, Itálie)
Federace Ženských Klubů
(11 millionů členů ve 32 zemích)
Odborářský a Dělnický Kongres Kanadský, Americká
Federace Práce
Kongres Kanadských Dělnických Organizací, Kongres
Průmyslových Organizací

První leták Svobodné Evropy z roku 1951. Na opačné straně obsahoval přehled vlnových délek západních rozhlasových stanic, protože letákové akce byly propojeny s vysíláním. Letáky oznamovaly programy, na které se nesmělo v Československu upozorňovat, a ve vysílání se zase ohlašovalo vypouštění balonů.

Zdroj: <https://www.stoplusjednicka.cz/balony-svobody-nad-csr-jak-vypadaly-letakove-kampane-svobodne-evropy>

1. KVĚTEN 1951

PRACOVNÍ LISTY

A) Otázky z ukázky filmu Pavel Tigríd – Evropan

Spisovatel a novinář Pavel Tigríd hovoří o začátku vysílání rozhlasové stanice Svobodná Evropa.

1. Kdy podle Pavla Tigrída začala „studená válka“?

Vzpomeňte si na hodiny dějepisu a запиšte, kdy začala „studená válka“ podle vašich informací.

Přemýšlejte o tom, jak to tedy Pavel Tigríd myslel, a запиšte své vysvětlení.

2. V jakých jazycích se mělo vysílat do zemí komunistického bloku?

3. Kdo se měl pokusit o první vysílání?

Zaznamenejte, kdy se poprvé vysílalo a kterému národu za to byli posluchači vděční.

Zapište z autentického záznamu prvního vysílání, co mělo být cílem stanice Svobodná Evropa a jakou zásadou se její redaktoři řídili.

4. Kolik hodin denně rádio vysílalo?

5. Co na takovém typu vysílání bylo podle Pavla Tigrída zcela výjimečného?

B) Pročtete si pečlivě dva další texty a запиšte si a přemýšlejte o tom, jaké výhody a nevýhody měly dva základní způsoby informování veřejnosti za železnou oponou, které organizovala Sv

	VÝHODY	NEVÝHODY
ROZHLASOVÉ VYSÍLÁNÍ SVOBODNÉ EVROPY		
LETÁKOVÉ AKCE SVOBODNÉ EVROPY (BALONY)		

C) Prohlédněte si dobový obrázek, přečtete si text originálního letáku a zformulujte v jedné větě jejich základní poselství.

Obrázek:

Textový leták:

D) Hra na redaktora Svobodné Evropy v dnešním světě.

Vyberte si na mapě světa zemi, o které si myslíte, že v ní žijí lidé v nesvobodě. Zapište její název a uveďte, v čem místní vláda podle vás odpírá lidem základní práva a svobody. Případně vypište, které konkrétně a jakými konkrétními kroky to činí.

Země:

Rysy nesvobody:

Představte si, že pocházíte z této země, žijete v exilu a máte možnost jako redaktoři Svobodné Evropy ovlivnit situaci doma pomocí rozhlasového vysílání či shazování letáků z balonu. Vaším úkolem je napsat text poselství, které by mělo povzbudit obyvatele vaší nesvobodné vlasti. Dodat jim naději, posílit jejich odhodlanost nepoddat se, nevzdat se a bojovat za svobodu.

Text letáku (případně rozhlasového provolání):